

«ПЕКЛО - ЦЕ ІНШЕ» АБО РОЗДУМИ ПРО ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ РЕАЛІЇ ЛЮДСЬКОЇ СУБ'ЄКТИВНОСТІ У ТВОРЧОСТІ Ж.-П.САРТРА

Клочков І. В.

кандидат філософських наук,
доцент Національного університету харчових технологій

Занурення до внутрішнього світу людини, без вироку раціональних процедур або логічного втручання, справа складна і доволі суперечлива. У п'єсі «За зачиненими дверима» (1945) Ж. -П. Сартр сформулював жахаючу, на перший погляд формулу, у якій можна побачити контрарні риси людського існування. Саме буття, поза лещатами абстрактної сутності (першопричини або субстанції), зі своєю тугою по нездійсненому, аморфністю поглинаючих тіней речей — вирій чуттєвості, коливання між у-собі-буттям і його альтернативним протиставленням, де спостережлива імперативність світу іншого (буття-для-іншого), пригальмовує індивідуальні претензії на тотальну свободу. Відчай, моторошні спогади, невимовність закутків пам'яті засвідчують про відсутність остаточної комунікації, взаєморозуміння дійових персонажів. Незнайомі один одному люди, замкнеш У готельному номері, поступово починають розуміти випадковість зустрічі. Впізнаючи помилки минулого, герої твору розпочинають допит власної совісті, сумління якої неможна позбутись, так само як розбити скло іншої душі. Відплата приходить повільно, немов довгоочікувана смерть, відкриваючи непривабливі поранення самотньої душі, суперечливість істоти, що прагне позбутись самотності, але їй це не завжди вдається.

Проекція світу внутрішніх пристрастей — поліфонія переживань, волення бунтівника до сучасного людства. Світ-у-собі, ідея власного Я, розташований як дещо інше, проблемне. Тобто свідомість-у-собі, врешті-решт, не пов'язана зі світом. Ще у праці «Буття і ніщо» (1943) мислитель зауважував, що свідомість не тільки є усвідомленням чогось, а інтенсивним рухом у

протилежаю на прямику. Свідомість екзистенції або людини є абсолютно вільною. Позапредметність свідомості можна інтерпретувати як чисту можливість, порожність, незавантаженість буттям. Свідомість — індивідуальна свобода, яку неможливо окреслити значенням тотальної ізоляції людської душі. Буття людини протиставлене Ніщо. Для порівняння пригадаймо роман Ж.- П. Сартра «Нудота» (1938), де екзистенціальне пробудження Рокантена не є миттєвим стрибком щастя, а болісним спалахом, жахаючим відступом від слимакоподібних обріїв небуття, внаслідок чого оновлюються страчені ідеї, долається втрата натхнення, сенсу, страх перетворення; мить свободи доповнюється втечею від млявості й байдужості оточуючого, актуалізацією індивідуального страждання, на тлі розпаду світу предметів. Саме протиставлення забезпечує появу самої свободи. Існування людини належить до її сутності не лише як існування — до есенції зовнішнього світу. Свобода передує сутності людини. Свобода, зазначає філософ, є умовою можливості сутності взагалі. Вона невідчужена від самої людини, її страждань, сподівань, роздумів. Неможливо з самого початку проголосити наявність людини (засвідчити факт її існування), а вже потім подарувати свободу. Між свободою та індивідуальним буттям немає жодної різниці. Людина обирає свободу. Свобода є безумовною. Будь-який життєвий проект можна доповнити, змінити.